

Hubungan di antara Gaya Keibubapaan dan Kecerdasan Emosi dengan Masalah Tingkah Laku Kanak-Kanak: Satu Sorotan

The Relationship between Parenting Style and Emotional Intelligence towards Behavioral Problem among Children: A Review

Nurul Aini Binti Omar
Siti Marziah Zakaria

ABSTRAK

Perkembangan awal kanak-kanak perlu diberi perhatian yang secukupnya baik dari segi mental, emosi, sosial dan juga fizikal. Masalah tingkah laku dalam kalangan kanak-kanak perlu dipandang serius oleh semua pihak bagi membentuk individu yang mempunyai sahsiah dan tingkah laku yang baik pada masa hadapan. Terdapat pelbagai faktor yang memainkan peranan penting dalam pembentukan tingkah laku kanak-kanak. Antaranya ialah kurangnya perhatian daripada ibu bapa serta masalah dalam pengurusan emosi kanak-kanak. Kertas konsep ini mengulas mengenai gaya keibubapaan dan kecerdasan emosi yang menjadi peramal kepada masalah tingkah laku kanak-kanak. Hasil sorotan kajian kebanyakannya mendapati bahawa terdapat hubungan antara gaya keibubapaan dan kecerdasan emosi dengan masalah tingkah laku kanak-kanak. Gaya keibubapaan autoritatif dan kecerdasan emosi yang baik dilihat berperanan dalam mengurangkan masalah tingkah laku kanak-kanak. Hasil kajian ini dilihat dapat memberi implikasi kepada ahli professional dalam bidang keluarga dan keibubapaan bagi menyarankan dan menggalakkan ibu bapa supaya lebih memahami gaya didikan yang berkesan dan pengurusan emosi dalam kalangan kanak-kanak. Kajian akan datang disarankan agar dapat melibatkan guru kepada kanak-kanak yang mempunyai masalah tingkah laku. Ini dapat memberi kefahaman yang lebih baik daripada perspektif guru untuk mengatasi masalah tingkah laku dalam kalangan kanak-kanak.

Kata kunci: gaya keibubapaan, autoritatif, kecerdasan emosi, masalah tingkah laku, kanak-kanak.

ABSTRACT

Early childhood development should be given an adequate attention in term of mental, emotional, social and physical development. Behavioral problems among children should be highlighted by all parties to nurture an individual with good character and decent behavior in the future. There are many factors that play an important role in shaping children's behavior. It includes lack of parental attention and emotional management issues. This paper reviews parenting styles and emotional intelligence as predictors of behavioral problem among children. Previous studies showed that there were relationships between parenting styles and emotional intelligence towards behavioral problem among children. Authoritative parenting style and high emotional intelligence can lessen behavioral problems among children. These findings benefit professionals in the area of family and parenting to suggest and encourage parents to practice effective parenting style and emotional management for children. Future research should involve teachers of children with behavioral problem. This can provide a better understanding of teachers' perspectives in order to overcome children's behavioral problems.

Keywords: *parenting style, authoritative, emotional intelligence, behavioral problem, children*

1. Pengenalan

Setiap perkembangan yang berlaku dalam kanak-kanak perlu di ambil perhatian dari pelbagai aspek. Bagi mengembangkan potensi yang ada dalam diri kanak-kanak, mereka perlulah didedahkan dengan persediaan yang rapi baik dari segi fizikal, mental mahupun sosial untuk memudahkan mereka berhadapan dengan dunia luar.

Sejak kebelakangan ini, masalah tingkah laku kanak-kanak dan masalah emosi kanak-kanak mula diambil perhatian dan diteliti dalam kebanyakan kajian di bidang psikologi. Masalah tingkah laku sewaktu zaman kanak-kanak terjadi dikatakan berkait rapat dengan tingkah laku delikuen dan jenayah. Hal ini kerana kanak-kanak yang mempunyai masalah tingkah laku dilihat berisiko tinggi untuk terlibat sama dalam tingkah laku delikuen dan jenayah apabila mereka meningkat dewasa nanti (Brook et al., 2002). Menurut Bobrow (2002) pula menyatakan bahawa sekiranya masalah tingkah laku ini tidak dibendung dari awal lagi, kanak-kanak akan mengalami masalah kesukaran dalam pembelajaran dan akan dipinggirkan oleh rakan sebaya di sekolah.

Terdapat pelbagai faktor yang memainkan peranan penting dalam pembentukan tingkah laku kanak-kanak. Menurut Saadah et al. (2008) menyatakan bahawa salah satu faktor yang menyumbang kepada masalah tingkah laku kanak-kanak adalah disebabkan faktor institusi sosial yang pertama iaitu keluarga seperti kurangnya didikan dan perhatian ibu bapa. Ini dilihat kerana keluarga merupakan asas dalam proses sosialisasi individu. Selain itu juga, masalah tingkah laku luaran kanak-kanak didapati berkemungkinan disebabkan kurangnya kesedaran emosi dan keupayaan untuk menetapkan emosi mereka (Zeman et al., 2002).

Menurut Baumrind (1991), terdapat tiga bentuk gaya keibubapaan iaitu ibu bapa yang mengamalkan gaya keibubapaan autoritatif akan memberi pengukuhan dan galakan kepada anak-anak, teguran dan dendaan yang sepatutnya turut diberikan kepada anak bagi mengawal disiplin mereka serta boleh di bawa berbincang tentang masalah atau sebarang disiplin anak. Bagi gaya asuhan autoritarian, ibu bapa lebih cenderung mempunyai tahap kawalan yang tinggi terhadap anak-anaknya tetapi kurang bertanggungjawab terhadap mereka. Jadi, anak-anak akan mudah berfikiran negatif, sering memberontak, pendendam, bimbang, cemas, kluatir, pendiam, pemalu, mempunyai konsep sendiri yang rendah dan kurang motivasi untuk berdikari. Selain itu, gaya asuhan permisif pula ibu bapa bersikap terlalu berlembut (*lenient*), memenuhi kehendak anak-anak dan tidak tradisional dengan menganggap anak-anak sebagai individu yang matang dan boleh menentukan diri sendiri sehingga tidak wujud tekanan, kawalan atau peraturan mengenai tingkah laku yang baik dan dilarang secara kukuh. Hal ini menyebabkan anak terlalu bergantung kepada ibu bapa.

Keluarga merupakan antara pengaruh utama dalam kehidupan seseorang individu. Kegagalan ibu bapa dalam mendidik anak-anak akan menjejaskan masa depan mereka. Hal ini boleh menyebabkan mereka mudah terlibat dengan gejala-gejala sosial dan tidak mampu untuk membentuk diri mereka menjadi orang yang berguna dan berwawasan (Rohayati, 2004). Menurut Tiller et al. (2003), gaya keibubapaan dilihat boleh mempengaruhi secara langsung terhadap perkembangan sosial dan emosi berbanding perkembangan kognitif. Manakala menurut Salleh (1999) menyatakan kegagalan ibu bapa dalam mendidik anak-anak juga mempunyai perkaitan dengan peningkatan kegagalan dalam akademik dan kes juvana seperti mencuri, lari dari rumah, ponteng sekolah dan bergaduh. Oleh hal yang

demikian, gaya keibubapaan dilihat antara faktor yang penting dalam meramal tingkah laku seseorang individu.

Selain itu juga, perkembangan sosio emosi juga dilihat begitu penting dalam perkembangan kanak-kanak. Didikan dan dorongan oleh ibu bapa sangat penting dalam mempengaruhi pembangunan kecerdasan emosi dan sosial kanak-kanak tanpa mengira ketidakupayaan. Sejauh mana kejayaan didikan ibu bapa adalah bergantung kepada sedalam mana penglibatan ibu bapa dalam membangunkan pembangunan sosio emosi kanak-kanak yang sihat (Shahida Hassim et al., 2012). Menurut Goleman (1998) mentakrifkan kecerdasan emosi merupakan kebolehan individu untuk mengenal pasti, mengurus emosi dan memotivasikan diri dan orang lain di samping dapat menjalinkan hubungan mesra dengan orang lain. Bar – On (2005) pula merujuk kecerdasan emosi dengan istilah '*emotional-social intelligence*' yang dikatakan berkait dengan kebolehan individu dalam menangani emosi orang lain dan mengawal perasaan sendiri. Emosi yang stabil dilihat mampu menjadikan kanak-kanak lebih yakin dalam perhubungan dan interaksi sosial.

2. Sorotan Gaya Keibubapaan dan Kecerdasan Emosi

2.1 Gaya Keibubapaan

Azizi Yahaya et al. (2012) menyatakan bahawa kesan didikan autokratik-demokratik dapat membentuk anak-anak yang lebih yakin, bebas dan tidak terlalu bergantung, mampu membuat keputusan dengan baik dan betul serta lebih bertanggungjawab.

Kajian oleh Asmawati Desa et al. (2015) mengenai kemahiran keibubapaan, kefungsiian keluarga dan kesejahteraan psikologi dalam kalangan ibu bapa mendapati bahawa terdapat hubungan yang signifikan antara kemahiran keibubapaan dengan kefungsiian keluarga. Menurut kajian ini, jika kefungsiian keluarga dan kesejahteraan psikologi tidak diperolehi, kemungkinan anak-anak akan membesar dengan personaliti yang mudah marah, pasif, banyak memberikan masalah serta sukar menyesuaikan diri dengan keadaan dan mereka boleh dianggap sebagai kanak-kanak bermasalah.

Sementara itu Abdul Adib et al. (2017) mendapati perkembangan gaya keibubapaan dalam kalangan remaja dan kesannya terhadap perkembangan kecerdasan emosi mendapati bahawa penerimaan gaya keibubapaan autoritatif dan autoritarian memberi kesan secara signifikan terhadap perkembangan kecerdasan emosi remaja manakala gaya keibubapaan permisif pula dilihat tidak menyumbang kepada kecerdasan emosi remaja. Kajian tersebut juga mendapati bahawa terdapat perbezaan perkembangan kecerdasan emosi mengikut tempat tinggal dan juga jantina.

2.2 Kecerdasan Emosi

Alina Turcule & Cristina Tulbure (2014) menyatakan bahawa peluang pertama untuk membangunkan elemen-elemen kecerdasan emosi adalah semasa kanak-kanak itu diawal perkembangan mereka dan keupayaan ini akan terus berkembang sepanjang mendapat pendidikan di sekolah. Keupayaan emosi itu akan diperolehi dan bergantung kepada apa yang dibentuk dan dipelajari semasa di awal perkembangan mereka.

Menurut Shahida Hassim et al. (2013) dalam kajiannya mengenai perkembangan kecerdasan emosi kanak-kanak bermasalah pendengaran: Implikasinya terhadap penglibatan ibubapa, telah mengukur kecerdasan emosi dari beberapa aspek iaitu mengenali emosi sendiri, mengurus emosi, memotivasikan diri, mengenali emosi orang lain dan menjalin hubungan sosial. Hasil kajian ini mendapati bahawa kanak-kanak tersebut berhadapan dengan masalah sukar dari segi konstruk hubungan sosial dan menguruskan emosi sendiri. Keadaan ini dipengaruhi oleh kurangnya penekanan oleh ibubapa dalam pembangunan aspek emosi kanak-kanak bermasalah pendengaran.

Dalam kajian lain pula menyatakan bahawa perkembangan kecerdasan emosi anak dipengaruhi oleh pendekatan gaya keibubapaan yang digunakan oleh ibu bapa sebagai faktor sosial (Darling & Steinberg, 1993 & Salimynezhad et al, 2015). Bagi ibu bapa yang mampu menyediakan praktis perkembangan emosi kepada anak dilihat merupakan ibu bapa yang mempunyai penguasaan dalam ilmu keibubapaan (*master of parenting*). Hal ini dapat memberikan pendedahan kepada perkembangan emosi anak-anak serta dapat membentuk kecerdasan emosi yang baik dalam diri anak (Shamrad, 2004 dan Salimynezhad et al., 2015).

2.3 Masalah Tingkah Laku

Menurut Aznan Che Ahmad et al. (2010) , menerangkan lima faktor masalah tingkah laku berpunca dari faktor persekitaran seperti persekitaran rumah iaitu kurang mendapat perhatian dan kasih sayang dari ibu bapa, faktor sekolah seperti bilik darjah yang kurang kondusif, faktor taraf sosioekonomi keluarga, faktor emosi yang tidak stabil serta sikap ibu bapa yang tidak mengambil kisah pergerakan anak-anak mereka. Selain itu juga, kemahiran sosial yang rendah seperti suka bersendirian serta mengalami masalah emosi dari segi mental dan fizikal kerana pernah mengalami penderaan turut dikatakan boleh mempengaruhi tingkah laku kanak-kanak.

Saadah Sumran et al. (2008) melihat tingkah laku bermasalah dan kurang kemahiran penyesuaian diri sebagai perkara yang kebiasaannya terjadi dalam kalangan kanak-kanak dan remaja yang bermasalah terutama bagi mereka yang mengalami masalah pembelajaran yang kritikal. Antara masalah tingkah laku yang selalu dialami oleh kanak-kanak ialah bertingkah laku ganas, menentang dan tidak mengikut arahan, bersikap terlalu bergantung, dan suka mengelak serta bertingkah laku pasif.

3. Hubungan di Antara Gaya Keibubapaan dengan Masalah Tingkah Laku Kanak-Kanak

Kajian yang dijalankan oleh Noraini Ahmad (2002) menyatakan bahawa ibu bapa perlu lebih prihatin dalam beberapa perkara seperti peraturan dan disiplin bagi mendidik anak-anak supaya tidak bertingkah laku kurang baik serta cemerlang dalam akademik. Gaya asuhan ibu bapa dikatakan mempengaruhi tingkah laku devian pelajar. Hal ini disokong oleh Abdul Munir et al. (2016) dalam kajiannya mengenai bentuk didikan ibu bapa bagi membentuk sahsiah yang cemerlang yang menyatakan bahawa melalui gaya asuhan autoritarian, anak-anak mudah bertingkah laku devian kerana ibu bapa mendidik anak-anak secara kasar. Kebiasaannya, anak-anak akan mencari ketenangan di luar rumah iaitu bersama kawan sebaya jika mendapat kongkongan yang terlalu ketat daripada ibu bapa. Hal ini menyebabkan anak-anak bertingkah laku agresif, melanggar undang-undang seperti mencuri, menyamun, mengambil dadah dan terlibat dengan gejala sosial. Oleh hal demikian, gaya asuhan ibu bapa penting dalam mencorakkan perilaku anak-anak terutamanya di peringkat kanak-kanak lagi.

Dalam kajian seterusnya yang dijalankan oleh Azizi Yahaya et al. (2012) yang bertujuan untuk mengetahui hubungan gaya keibubapaan dengan salah laku pelajar di sekolah rendah di pinggir Bandar Johor Bharu. Kajian ini melibatkan 130 pelajar dan soal selidik yang digunakan mempunyai kebolehpercayaan soalan yang tinggi iaitu 0.897. Dapatan kajian mendapati bahawa salah laku vandalisme yang paling tinggi ialah kenakalan, salah laku fizikal yang paling dominan ialah membuli dan salah laku verbal paling tinggi ialah melawan. Manakala bagi tahap penglibatan ibu bapa dalam aktiviti harian anak-anak adalah tinggi dan gaya keibubapaan yang paling dominan diamalkan ialah gaya autoritatif. Hasil kajian ini menunjukkan penglibatan ibu bapa serta gaya keibubapaan yang diamalkan

tidak mempengaruhi tahap perlakuan salah laku pelajar di sekolah tetapi terdapat hubungan yang berkadar langsung dengan gaya keibubapaan dengan penglibatan ibu bapa dalam aktiviti anak di sekolah.

Hubungan Antara Kecerdasan Emosi Dengan Masalah Tingkah Laku Kanak

Menurut kajian yang telah dijalankan oleh Shahida Hassim et al. (2012) berbentuk kajian kes yang telah mengedarkan borang soal selidik kepada guru, borang pemerhatian kanak-kanak, melakukan temu bual kepada ibu bapa atau penjaga dan juga membuat analisis dokumen mendapati bahawa kanak-kanak prasekolah yang mempunyai masalah dalam pendengaran memiliki motivasi yang tinggi (82.5%), mampu mengenal emosi sendiri (78.8%) dan mengenal emosi orang lain (60.0%). Secara lebih terperinci, dari aspek motivasi diri, peserta dilihat mempunyai keyakinan diri kerana mereka berupaya mengawal emosi takut dengan baik, dan boleh berdikari. Walau bagaimanapun, mereka didapati amat lemah dalam konstruk mengurus emosi sendiri (50.0%) dan menjalin hubungan sosial (49.0%). Dalam hubungan sosial pula peserta didapati mengalami masalah tingkah laku seperti sukar mematuhi arahan, kurang bertoleransi dalam aktiviti permainan, mengganggu rakan, kurang memahami peraturan kelas, dan berebut giliran dan barang permainan. Dari aspek pengurusan emosi pula, kanak-kanak ini sering menunjukkan emosi negatif seperti, suka menjerit, marah apabila diganggu, dan mengamuk apabila keinginan mereka tidak dipenuhi.

Selain itu, kajian oleh Liau et al. (2003) tentang kesan kecerdasan emosi ke atas masalah tingkah laku pelajar-pelajar sekolah menengah telah dijalankan ke atas 203 orang pelajar sekolah menengah di kawasan Bandar . Kajian ini mendapati bahawa tahap kecerdasan emosi yang rendah menyebabkan berlakunya masalah tingkah laku dalaman seperti stress, menyalahkan diri sendiri dan kecewa. Kajian ini turut menyatakan bahawa masalah tingkah laku luaran seperti tingkah laku delikuen dan keagresifan juga terjadi disebabkan oleh faktor kecerdasan emosi.

4. Kesimpulan

Secara keseluruhannya, bagi menangani masalah tingkah laku kanak-kanak ini bukanlah perkara mudah. Aspek sokongan dan perhatian dari ibu bapa dari segi gaya keibubapaan yang sesuai perlu diamalkan kerana ia mempengaruhi personaliti, emosi dan tingkah laku mereka. Faktor latar belakang keluarga juga perlu diambil kira dalam membentuk sahsiah dan emosi kanak-kanak dengan baik supaya intervensi awal yang bersesuaian dapat digunakan terutama bagi mengetahui faktor-faktor dominan yang mempengaruhi masalah tingkah laku kanak-kanak. Kajian akan datang disarankan agar dapat juga melibatkan guru kelas kepada kanak-kanak yang mempunyai masalah tingkah laku supaya lebih telus dan memahami trait personaliti kanak-kanak supaya masalah tingkah laku mereka dapat di atasi dan di kawal dari peringkat awal oleh pihak yang terlibat.

Rujukan

- Abdul Munir, Saharizah Salleh & Misnan Jemali. (2016). Analisis Bentuk Didikan Ibu Bapa Bagi Membentuk Sahsiah Cemerlang: Kajian Di Sekolah Menengah Kebangsaan Pulau Sebang, Alor Gajah, Melaka. *Jurnal Sains Sosial dan Kemanusiaan*, 8(2):1-10.
- Abdul Adib, Agnis, Lailawati. (2017). Penerimaan Gaya Keibubapaan Dalam Kalangan Remaja dan Kesannya Terhadap Perkembangan Kecerdasan Emosi. *Jurnal Psikologi Malaysia*, 31 (2).

- Albert K. Liau, Agnes W.L. Liau, George B.S. Teoh & Micheal T.L.Liau. (2003). The Case for Emotional Literacy: The Influence of Emotional Intelligence on Problem Behaviors in Malaysian Secondary School Students. *Journal of Moral Education*, 32(1):51-66.
- Alina Turcule & Cristina Tulbure. (2014). The relation between the emotional intelligence of parents and children. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 142: 592 – 596.
- Amran Hassan, Fatimah Yusoooff, Khadijah Alavi. (2014). Pengaruh Faktor Kesepaduan (Kefungsian Keluarga) Dan Kemahiran Keibubapaan Terhadap Kesejahteraan Psikologi Dalam Kalangan Ibu Bapa Anak. *Jurnal Sains Humanika* 3 (1): 99-105.
- Asmawati Desa, Fatimah Yusoooff, Zainah Zamani, Nor Ba' Yah Kadir. (2015). Kemahiran Keibubapaan, Kefungsian Keluarga Dan Kesejahteraan Psikologi Dalam Kalangan Iubapa. *Jurnal Psikologi Malaysia*, 29 (2): 32-41.
- Asmah Suboh, Nurulhuda Azizi & Mascilla binti Hamzah. (2011). Masalah Salah Laku Agresif di Kalangan Pelajar Sekolah Rendah dan Hubungannya dengan Gaya Keibubapaan. *Journal of Education Psychology & Counseling*, 1: 77-93.
- Azizi Yahaya, Shahrim Hashim, Mascilla Hamzah. (2012). Masalah Salah Laku Agresif Dalam Kalangan Pelajar Sekolah Rendah dan Hubungannya Dengan Gaya Keibubapaan. *Jurnal Teknologi (Social Sciences)*, 58: 91-103.
- Baumrind, D. (1991). The Influence of Parenting Style on Adolescent Competence and Substance Use. *Journal Of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Bobrow, A. (2002). Problem Behavior in the Classroom: What They Mean and How to Help. *Child Study Centre* 7(2):1-6.
- Brook, J.S., Whiteman, M. & Lu Zheng. (2002). Intergenerational Transmission of Risks for Problem Behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30(1): 65-76.
- Chong, S. O., Zamri Mahamod, & Hamidah Yamat. (2013). Faktor Jantina, Kaum, Aliran Kelas dan Hubungannya dengan Kecerdasan Emosi Murid dalam Mempelajari Bahasa Melayu. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu*, 3(1): 12-23.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting Style as Context: An integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113: 187-496.
- Hamidah Sulaiman. (2013). Hubungan antara Kecerdasan Emosi dengan Gaya Asuhan Ibu Bapa dalam Kalangan Remaja Sekolah. Tesis Doktor Falsafah, Universiti Malaya.
- Hasnalee Tubah, Zulkifley Hamid. (2011). Pengaruh Demografi Terhadap Kemahiran Membaca Dan Memahami Dalam Kalangan Murid-murid LINUS. *Jurnal Melayu* (6): 29-47.
- Hindman, A., H. , & Morrisonn F. , J. (2012). Differential Contributions of Three Parenting Dimensions to Preschool Literacy and Social Skills in A Middle-Income Sample. *Merill-Palmer Quaterly* , 58(2): 191-223.
- Nooraini Othman & Salasiah Khairollah. (2013). Explorasi Hubungan Antara Personaliti Islamik Dan Gaya Keibubapaan. *International Journal Of Islamic Thought*, 4:48-57.
- Mohd Rosman Bin Salubin. (2012). Kecerdasan Emosi Kanak-Kanak Bermasalah Pendengaran: Satu Kajian Di Negeri Johor. Kertas Projek, Penyelidikan Sarjana Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia
- Natasha Laura-Elena, Kincso Sala. (2012). Adolescents' Emotional Intelligence and Parental Styles. *Journal of Social and Behavioral Sciences*, 33: 478 – 482.
- Nellie Binti Ismail. (2012). Hubungan Di Antara Cara Keibubapaan Dan Temperamen Dengan Masalah Tingkah Laku Dalam Kalangan Kanak-Kanak. Tesis Sarjana, Universiti Kebangsaan Malaysia, Malaysia.

- Nik Hairi Omar, Azmi Abdul Manaf & Ahmad Shazili Ayob. (2012). Pengujian Model Gaya Keibubapaan Baumrind Ke Atas Pencapaian Akademik Pelajar Sekolah Menengah. *Journal Of Social Sciences And Humanities*, 7(1): 105-120.
- Saadah Sumran, Salwan Sudirman, Roslee Ahmad. 2008. Kaedah Menangani Kanak-Kanak Bermasalah Tingkah Laku. Kertas Kerja Seminar Kaunseling Keluarga. Anjuran Fakulti Pendidikan, Universiti Teknologi Malaysia, Johor Bahru.
- Salimynezhad, S., Poor, Y. N., Valizade, A. (2015). The Studies of Relationship Between Parental Styles with Emotional Intelligence in Elementary Schools Students of MAKOO. *Journal Social and Behavioral Sciences*, 205: 221- 227.
- Shahida Hassim, Chua, Chu Tee, Rosadah, Zalizan, Hamizatun. 2012. *Perkembangan Kecerdasan Emosi Kanak-Kanak Prasekolah Bermasalah Pendengaran: Implikasinya Terhadap Penglibatan Ibu Bapa. Jurnal Akademika*, 82(2): 137-142.
- Shahrul Arba'iah Othman, N. A. (2008). Faktor Ibu Bapa Dalam Kecemerlangan Akademik Pelajar Pekak: Kajian Kes Retrospektif. *Mjli*, 79.
- Zainudin Sharif & Norazmah Mohamad Roslan. 2011. Faktor-faktor yang Mempengaruhi Remaja Terlibat Dalam Masalah Sosial di Sekolah Tunas Bakti, Sungai Lereh, Melaka. *Journal of Education Psychology & Counseling* (1): 115-140.
- Zarinah Arshat, Rozumah Baharudin, Rumayajuhari & Rojanah Kahar. 2002. Tingkah laku Keibubapaan dan Penyesuaian Tingkah Laku Anak Dalam Keluarga Berisiko di Luar Bandar. *Journal of Social Science & Humanity*. 10(2): 165-178.
- Zeman J., Kimberly Shipman, Cynthia. 2002. Anger and Sadness Regulation: Predictions to Internalizing and Externalizing Symptoms in Children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31: 393-398.